

بازی با کلمات

ولی رشیدی

"مدرس دانشگاه" نویسنده و پژوهشگر و شاعر

سرشناسه: رشیدی، ولی ۱۳۵۴-

عنوان و نام پدیدآور: بازی با کلمات

مشخصات نشر: شیروان انتشارات شیلان ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۷۲ص

وضعیت فهرست نویسی: فیا مختصر

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۳۹۱۱۶

انتشارات شیلان تلفن: ۰۹۱۵۱۸۹۳۱۳۴-۰۹۳۵۱۰۹۹۳۴۶

عنوان کتاب: بازی با کلمات

نویسنده: ولی رشیدی

ناشر: شیلان

ویراستاران: لیلا برازنده مایوان، زینب نظری قلجق

نوبت چاپ: اول بهار ۱۳۹۴

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۱۳۳-۴۵-۴

تیراژ: ۳۰۰۰

صفحه آرا: ایرج کریمی

طراح جلد: علی شیردل

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

فهرست

- ۵..... پیشگفتار
- ۶..... کاریکلماتور و انواع و ساختار آن
- ۷..... کارکردهای کاریکلماتور
- ۸..... تفاوت کاریکلماتور با مثل و جملات قصار
- ۹..... نقاط ضعف کاریکلماتور
- ۹..... نقاط قوت کاریکلماتور
- ۱۱..... بهانه‌ی دل در محضر عشق
- ۱۲..... ناجی پرواز
- ۱۳..... دل مست ربانی شود
- ۱۴..... چشمه مستی مادر
- ۱۶..... عهد رفاقت
- ۱۷..... کاریکلماتور
- ۵۸..... مقالات چاپ شده
- ۷۰..... منابع

پیشگفتار:

کاریکلماتور گونه‌ای از نثر معاصر است که برخی از ادیبان آن را به عنوان یک نوع ادبی پذیرفته‌اند. این واژه را که از دو کلمه‌ی «کاریکاتور» و «کلمه» مشتق شده است، کاریکلماتور گونه‌ای از طنز ترسیمی و کاریکاتوری است که با واژه‌ها بیان می‌شود و انواع گوناگون و موضوع‌های متنوع اخلاقی، اجتماعی، عاشقانه و... را دربرمی‌گیرد. پرویز شاپور (۱۳۷۸-۱۳۰۲) پیشگام این نوع ادبی در ایران بوده است و کم کم افراد دیگری نیز در این شیوه قلم زدند.

کاریکلماتور نثر است. بازی زبانی دارد تا بتواند گفتنی‌ها را دیدنی کند (تصویری) - طنز دارد. - کاریکلماتور از نظر معنایی، صراحت دارد. - کاریکلماتور از چند معنایی واژه‌ها سود می‌برد. - کاریکلماتور، معمولاً از بدیهیات و روزمره‌ها و دم دستی‌هاست. - سابقه‌ای در ادبیات کهن به عنوان یک ژانر ندارد. اما می‌شود نمونه‌هایی در نثر و نظم پیدا کرد. - ایجاز از ویژگی‌های کاریکلماتور است. - در کاریکلماتور نوعی نازک اندیشی مانند سبک هندی دیده می‌شود. - غافل‌گیری دارد که با غافل‌گیری شعری متفاوت است. - نوع لذت در کاریکلماتور با شعر متفاوت است.

کاریکلماتور مکتب تازه‌ای در طنز است که شاملو در مجله‌ی «خوشه» (سال ۱۳۴۷) برای نخستین بار عنوان کاریکلماتور را برای این نوع نوشته‌ها پیش‌نهاد کرد و بعدها مورد پذیرش واقع شد. بیژن اسدی‌پور عنوان «لطیفه‌ی مصور» را به این نوشته‌ها اطلاق کرده است؛ اما امروز عنوان کاریکلماتور، عنوان شناخته شده‌ای است که هم چون یک نوع ادبی معرفی شده است و پیروان زیادی دارد که به این شیوه قلم می‌زنند. پرویز شاپور در اسفند سال ۱۳۰۲ به دنیا آمد. وی لیسانس اقتصاد از دانشگاه تهران داشت. نخستین نوشته‌های او در یکی از روزنامه‌های محلی اهواز به نام «فریاد خوزستان» به چاپ می‌رسید؛ پس از آن مطالب خود را با نام مستعار «مهدخت» و «کامیار» برای روزنامه‌ی «توفیق» (به سرپرستی حسین توفیق) می‌فرستاد؛ این نوشته‌ها در صفحه‌های «سبديات» و «دارالمجانین» چاپ می‌شد. پرویز شاپور، پدر کاریکلماتور نویسی ایران، در ۱۵ مرداد ۱۳۷۸ چشم از جهان فرو بست.

واژه‌ی کاریکلماتور از دو واژه‌ی کاریکاتور و کلمه مشتق شده و گونه‌ای از طنز ترسیمی به‌شمار می‌رود. کاریکلماتور، کاریکاتوری است که با واژه‌ها بیان می‌شود و به‌گفته‌ی پرویز شاپور، کاریکاتوری است که نوشته می‌شود. بنابر تعریف خواجه نصیر از شعر (کلام موزون و مخیل)، می‌توان کاریکلماتور را فراتر از تعریف یادشده دانست؛ زیرا کاریکلماتور نوعی موسیقی درونی دارد و عنصر تخیل هم در آن موج می‌زند.

انواع کاریکلماتور

هدف از خلق کاریکلماتور، تنها خنداندن مخاطب نیست؛ گاهی کاملاً جدی است؛ از این‌رو، می‌توان کاریکلماتور را به دو نوع فکاهی و جدی تقسیم کرد. از نمونه‌های کاریکلماتورهای جدی «سکوت عاشق شنیدن است.» و از نمونه‌های فکاهی «موش، غذای متحرک گربه است.» را می‌توان نام برد. نوع جدی کاریکلماتور به چند دسته تقسیم می‌شود:

- ۱- شاعرانه: «وقتی تصویر گل محمدی در آب افتاد، ماهی‌ها صلوات فرستادند».
- ۲- دربردارنده‌ی مضمونی اجتماعی: «سایه‌ی چهار نژاد، یک رنگ است».
- ۳- دربردارنده‌ی موضوعی بدیهی: «زمان حاصل جمع گذشته و آینده است».
- ۴- گاه بیان‌کننده‌ی تصویری ساده است: «پاییز بر فراز بهار، گل پرپر شده نثار می‌کند.» با این همه، وجه مشترک گونه‌های گوناگون کاریکلماتور، مضمون‌سازی است.

ساختار کاریکلماتور

نویسنده‌ی این نوع ادبی، از همه‌ی امکانات و شگردهای ادبی و شاعرانه استفاده می‌کند که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد.

- ۱- تشبیه: «تا چشمت را نبندی، پرنده‌ی نگاهم به آشیانه باز نمی‌گردد». ۲- استعاره‌ی مکنیه: «ستاره‌ها دکمه‌های تن‌پوش سیاه شبند». ۳- استعاره‌ی عنادیه: «دکتر معالج، یک جلسه را صرف صحبت کردن با عزرائیل و منصرف نمودن او از گرفتن جانم نمود».
- ۴- تشخیص: «آب تبیل به دنبال چاله می‌گردد». ۵- ایهام: «روی قبرم سنگ تمام گذاشتم». ۶- آشنایی زدایی: «از همه چیز سیر شدم به‌استثنای صبحانه و نهار و شام».